

Water om duurzaam te ondernemen

Visiedocument en wateragenda VEMW

December 2014

Colofon:

Deze watervisie is opgesteld door:

VEMW
Houttuinlaan 12
3447 GM Woerden
Tel: 0348 48 43 50
www.vemw.nl

Voor meer informatie:
Ir. Roy Tummers, Directeur Water

Copyright:

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van VEMW.

Disclaimer:

Op dit paper is onze disclaimer van toepassing, zoals [gepubliceerd op de website.](#)

1. Inleiding

De beschikbaarheid van voldoende en betaalbaar water van de juiste kwaliteit is voor veel bedrijven een voorwaarde voor vestiging in Nederland. Nederland biedt zakelijke gebruikers van water goede vestigingscondities. Ons land is gunstig gelegen in een delta van grote rivieren en beschikt over voldoende water. Deze condities geven Nederland een concurrentievoordeel ten opzichte van andere landen. Toch staan deze condities onder druk. Zo neemt de beschikbaarheid van zoetwater af door klimaatverandering, worden aan het gebruik van water steeds strengere eisen gesteld en heeft de politiek de neiging om het gebruik van water zwaarder te belasten. Deze en andere ontwikkelingen vormen een bedreiging voor zakelijke gebruikers van water.

Zakelijke watergebruikers hebben niet alleen met bedreigingen te maken. Diverse ontwikkelingen, onder andere op het gebied van technologie en innovatie, laten zien dat er ook kansen zijn voor versterking van de waterafhankelijke economie. Het verzilveren van deze kansen is mogelijk nu de belangen van zakelijke watergebruikers steeds beter doorklinken in besluitvormingsprocessen.

In dit visiedocument wordt vanuit een aantal relevante ontwikkelingen aangegeven wat er voor de zakelijke watergebruiker op het spel staat. Van daaruit worden prioriteiten gesteld voor de door VEMW te plegen inzet en wordt geschetst wat de zakelijke watergebruikers daar tegenover stellen. Het document mondt uit in een wateragenda voor de komende jaren. Deze agenda vormt de leidraad voor de activiteiten van VEMW als dé belangenbehartiger voor zakelijke watergebruikers in Nederland.

Uitgangspunt

Water is een cruciale vestigingsfactor voor bedrijven en instellingen. Uitgangspunt is dat zakelijke watergebruikers moeten kunnen blijven beschikken over voldoende water van de juiste kwaliteit voor een redelijke prijs. Dit vraagt om een vestigingsklimaat waarin zakelijke watergebruikers voldoende ruimte krijgen om met water te ondernemen.

2. Positie zakelijke watergebruikers versterkt

De positie van zakelijke watergebruikers is de afgelopen jaren versterkt. Hun belangen worden in toenemende mate betrokken in de (politieke) besluitvorming. De afschaffing van

de grondwaterbelasting en de belasting op leidingwater zijn sprekende voorbeelden waaruit dit blijkt. Gebruikersbelangen worden ook steeds meer verankerd in beleid en in wet- en regelgeving. Zo zorgt de in 2011 in werking getreden Drinkwaterwet voor meer druk op de prijs van drinkwater, zijn de overheidsplannen voor de toekomstige zoetwatervoorziening afgestemd op de positie van de industrie en is uiteindelijk gekozen voor een pragmatische implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water waardoor de Nederlandse economie niet op slot is gegaan.

3. Ontwikkelingen in politiek en maatschappij

Hoewel het nodige is bereikt, kunnen zakelijke watergebruikers niet op hun lauweren rusten. De sterkere positie die zij hebben verworven, wordt op de proef gesteld. Keer op keer blijkt dat water voor zakelijk gebruik niet vanzelfsprekend is. Diverse maatschappelijke ontwikkelingen en de reacties daarop vanuit Den Haag en Brussel laten zien dat het essentieel is dat de stem van de zakelijke watergebruiker blijft doorklinken bij de totstandkoming van beleidsplannen en wet- en regelgeving. Er zijn drie ontwikkelingen die de positie van de zakelijke watergebruiker bedreigen:

- a. De beschikbaarheid van zoetwater neemt af

In Nederland hebben we niet altijd genoeg water op het juiste tijdstip, op de juiste plek en van de juiste kwaliteit. Klimaatmodellen en scenarioanalyses laten zien dat het aanbod van zoetwater afneemt. Nederland zal in de toekomst vaker worden geconfronteerd met langdurig droge periodes waardoor er in rivieren en kanalen onvoldoende water beschikbaar is en waterbuffers zoals het IJsselmeer overvraagd raken. Tegelijkertijd zal de vraag naar zoet water naar verwachting toenemen. Ook keuzes van de overheid kunnen leiden tot een verminderde waterbeschikbaarheid. Zo worden bedrijven die afhankelijk zijn van grondwater beperkt in de realisatie van hun ambities vanwege het beleid van de provincies. Voldoende aanbod van zoetwater van de juiste kwaliteit én voldoende mogelijkheden om dit water te gebruiken zijn cruciaal voor de continuïteit van zakelijke watergebruikers.

- b. De betaalbaarheid van water staat onder druk

Met de publicatie van het OESO-rapport over de toekomstbestendigheid van de watergovernance in Nederland (2014) is de discussie over het bekostigingssysteem geopend. OESO stelt dat er te weinig economische prikkels zijn om duurzaam met water om te kunnen gaan. In Nederland laten de (inmiddels ingetrokken) plannen met betrekking tot de belasting op leidingwater zien dat de politiek water lijkt te hebben ontdekt om gaten in de begroting te dekken. Dit wordt versterkt door de verschuiving die gaande is van belasting op arbeid naar belasting op consumptie. Deze ontwikkelingen én de kritische houding van Brussel ten aanzien van het Nederlandse waterprijsbeleid, zetten de betaalbaarheid van water sterk onder druk.

- c. De waterkwaliteit voldoet niet aan de eisen van de zakelijke gebruiker

Zakelijke watergebruikers stellen uiteenlopende eisen aan de waterkwaliteit. Soms hebben zij zeer schoon water nodig (bijvoorbeeld gedemineraliseerd water). In andere gevallen volstaat laagwaardiger water, (bijvoorbeeld koelwater voor industriële toepassingen). Ontwikkelingen met betrekking tot de waterkwaliteit stellen niet gerust: door klimaatverandering én overheidsbeleid neemt de kans op verzilting van oppervlaktewater met name in West-Nederland toe waardoor dit water niet of minder geschikt is voor industriële toepassingen. In andere delen van het land wordt de grondwaterkwaliteit bedreigd door de toenemende drukte in de ondergrond.

4. Inzet zakelijke watergebruikers: prioriteiten

Zakelijke watergebruikers hebben ruimte nodig om met water te ondernemen. De genoemde ontwikkelingen kunnen ertoe leiden dat deze ruimte kleiner wordt. VEMW zet als collectieve belangenbehartiger van de zakelijke watergebruiker in op meer ruimte om duurzaam met water te ondernemen. Daartoe stelt VEMW de volgende prioriteiten:

- Borgen beschikbaarheid van voldoende water voor de zakelijke gebruiker
- Scherpe beheersing van waterkosten
- Waterkwaliteit(sdoelen) afstemmen op eisen zakelijke gebruiker

- Ad. a. Borgen beschikbaarheid van voldoende water

Uitgangssituatie

In 2014 is het nieuwe Nationale Deltaplan gepresenteerd. Dit plan moet Nederland beschermen tegen overstromingen en zorgen voor voldoende zoetwater. Hoewel het Deltaplan oog heeft voor de economische belangen van water hebben zakelijke gebruikers geen enkele garantie dat zij kunnen blijven beschikken over voldoende water van de juiste kwaliteit voor een redelijke prijs. Daar komt bij dat de industrie als 'watergebruiksfunctie' nu geen prioriteit krijgt bij de verdeling van het water in droge perioden én dat de overheid maatregelen voorbereidt die ingaan tegen het economische belang van water. Dit maakt dat de stem van de zakelijke gebruikers duidelijk moet blijven doorklinken bij de uitwerking en uitvoering van het Deltaplan. VEMW wil met de overheid afspraken maken over het toekomstige aanbod van zoetwater voor bedrijven, in reguliere én in droge situaties. Het 'voorzieningsniveau', een door het Rijk geïntroduceerd instrument, moet gebruikers inzicht bieden in het aanbod van zoetwater en hen in staat stellen om anticiperen op eventuele watertekorten. Waar nodig moeten in kwetsbare gebieden nieuwe voorzieningen (bijvoorbeeld spaarbekkens) worden gerealiseerd.

Op regionaal niveau hebben zakelijke grondwatergebruikers te maken met een gebrek aan mogelijkheden om meer grondwater te gebruiken. Grondwater vertegenwoordigt op de zandgronden een hoge economische waarde. Bedrijfsmatige onttrekkingen zijn in de afgelopen tientallen jaren sterk verminderd en op duurzame leest geschoeid. VEMW wil daarom dat provincies de huidige rigide aanpak vervangen door een gebiedsgerichte aanpak waardoor preciezer kan worden gestuurd op de gewenste kwaliteiten enerzijds en het mogelijke gebruik anderzijds. Daarbij is wel van belang dat de provincie de rol van bevoegd gezag behoudt. De provincie is, in tegenstelling tot de functionele waterschappen, beter in staat om brede maatschappelijke afwegingen te maken.

Een economie zonder voldoende zoetwater is in Nederland ondenkbaar. VEMW ziet de veiligstelling van de zoetwatervoorziening als een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor overheid en bedrijven. Bedrijven hebben bewezen economische ontwikkeling te kunnen combineren met maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het is zaak dat nu ook

de overheid zijn verantwoordelijkheid neemt. Zij zal in de komende jaren maatregelen moeten treffen om het systeem robuuster en flexibeler te maken en zo de beschikbaarheid van water voor zakelijke watergebruikers te borgen.

Inzet VEMW:

- *Zakelijke watergebruikers moeten blijvend kunnen beschikken over voldoende zoetwater.*
- *Economische aspecten moeten meewegen in toekomstige besluiten met betrekking tot de zoetwatervoorziening.*
- *Het voorzieningenniveau moet zakelijke watergebruikers inzicht bieden (en daarmee handelingsperspectief) in het toekomstige aanbod van zoetwater onder reguliere en extreme omstandigheden. Waar nodig moeten nieuwe voorzieningen worden gerealiseerd.*
- *Zakelijke grondwatergebruikers moeten meer mogelijkheden krijgen om grondwater te kunnen (blijven) onttrekken.*

Ad b. Scherpe beheersing van waterkosten

Waterbelastingen en waterheffingen: uitgangssituatie

In 2012 is de grondwaterbelasting afgeschaft. Deze Rijksheffing droeg niet bij aan het verminderen van het grondwatergebruik door de industrie. In 2013 was het kabinet voornemens om de Belasting op Leidingwater fors te verhogen. Dit bleek een maatregel die vooral tot doel had om de schatkist te spekken. In 2014, toen de uitvoerbaarheid gering bleek en de consequenties sterk negatief, is de maatregel teruggedraaid. Bedrijven die lozen op oppervlaktewater betalen daarvoor een verontreinigingsheffing. Deze heffing heeft er in het verleden voor gezorgd dat de lozing van schadelijke stoffen sterk is gereduceerd. Inmiddels is de vervuiling door zuurstofbindende stoffen teruggebracht tot een niveau dat niet meer als probleem wordt gezien, hooguit als een probleem van beheersmatige aard. Het regulerende effect van de heffing is uitgewerkt.

Uit deze voorbeelden blijkt dat waterbelastingen in de praktijk veelal niet (meer) bijdragen aan de verduurzaming van de Nederlandse economie. Wel leiden ze tot lastenverzwaring en dat is schadelijk voor de concurrentiepositie van bedrijven.

Bedrijven die afvalwater duurzaam en doelmatig willen zuiveren hebben meer

mogelijkheden gekregen om in overleg met het waterschap te komen tot maatwerkoplossingen. De situatie is echter nog verre van ideaal. Bedrijven zijn voor dergelijke oplossingen afhankelijk van de bereidheid van het waterschap. Het grootste probleem is de zuiveringsheffing die bedrijven moeten betalen. Deze is niet transparant, niet op werkelijke kosten gebaseerd en houdt geen rekening met veranderende inzichten omtrent de waarde van afvalwater.

Inzet VEMW:

- *Er dienen geen nieuwe waterbelastingen te worden ingevoerd.*
- *Kostprijsverhogende belastingen die niet (langer) een milieudoel dienen, zoals de verontreinigingsheffing, moeten worden afgeschaft.*
- *De zuiveringsheffing moet evolueren naar een op werkelijke kosten gebaseerde heffing die duurzaam ondernemen stimuleert.*

Waterdiensten: uitgangssituatie

De waterketen valt voor wat betreft publieke dienstverlening uiteen in de drinkwater- en de afvalwaterketen. Er is sprake van individuele dienstverlening. Drinkwater wordt geleverd door zelfstandige bedrijven die in handen zijn van provincies en gemeenten. In de afvalwaterketen verzorgen gemeenten het rioolbeheer en waterschappen de waterzuivering. De publieke waterketen heeft een jaaromzet van bijna € 4 miljard. Zakelijke gebruikers brengen circa 30 % van de kosten op; het resterende deel wordt opgebracht door huishoudens. Voor VEMW kan deze dienstverlening in publieke handen blijven. Wel is efficiencyverbetering nodig. Uit onderzoek blijkt namelijk dat (zakelijke en huishoudelijke) watergebruikers jaarlijks ruim € 550 miljoen teveel betalen voor (afval)water.

De waterketen bestaat uit verschillende monopolies en economische machtsposities. Daardoor zijn er onvoldoende marktprikkels, wat leidt tot inefficiëntie en te hoge waterprijzen. In de afvalwaterketen stegen de prijzen jarenlang met percentages ruim boven de inflatie. Bij ongewijzigd beleid zullen deze prijzen naar verwachting blijven stijgen. Een meer bedrijfsmatige organisatie van de afvalwaterketen op enige afstand van de overheid, levert een belangrijke bijdrage aan meer doelmatigheid en resulteert in lagere waterkosten. Consumenten zijn ten opzichte van een monopolist in het nadeel. Het feit dat consumenten bij een monopolie geen

keuzevrijheid hebben, maakt hun onderhandelingspositie zwak. Helaas ontbreekt het in de watersector aan deugdelijk toezicht. VEMW vindt dat er, net als in andere netwerksectoren zoals energie en telecom, een toezichthouder moet komen die de belangen van de waterconsument bewaakt.

Inzet VEMW:

- *De afvalwaterketen moet op bedrijfsmatige leest worden geschoeid. Separate afvalwaterketenbedrijven bieden de beste voorwaarden voor een doelmatige en duurzame afvalwatervoorziening.*
- *Het onafhankelijk toezicht in de watersector moet worden versterkt, bij voorkeur door het instellen van een Waterkamer bij de ACM die moet toezien op een efficiënte bedrijfsvoering in de waterketen.*

Ad c. Waterkwaliteit(sdoelen) afstemmen op eisen van de zakelijke gebruiker

Uitgangssituatie

Een goede waterkwaliteit is essentieel voor de zakelijke watergebruiker. Met de uitvoering van de maatregelen in het nieuwe Deltaplan worden de meest urgente knelpunten opgelost. Helaas is dit niet voldoende voor de aanpak van de verzilting in het westen. Verzilting heeft onder andere tot gevolg dat mogelijkheden om met water te koelen afnemen. Extra zorgelijk is dat het kabinet heeft besloten om het Volkerak-Zoommeer zout te maken. Aanvullend beleid is nodig om de zoetwaterbelangen van zakelijke watergebruikers in West-Nederland veilig te stellen.

Zakelijke gebruikers van grondwater zijn historisch gebonden aan bepaalde regio's (bijvoorbeeld Noord-Brabant) waarbij voldoende beschikbaarheid van kwalitatief goed (en betaalbaar) grondwater een doorslaggevende vestigingsfactor is (geweest). De bescherming van industriële winningen voor menselijke consumptie loopt al jaren achter bij de bescherming van drinkwaterwinningen. Dit is zorgelijk aangezien nieuwe bodemtoepassingen zoals bodemenergiesystemen en geothermie gepaard gaan met risico's voor de kwaliteit van het grondwater bestemd voor menselijke consumptie.

Het waterkwaliteitsbeleid wordt in hoge mate door Brussel bepaald. Leidend in deze is de Kaderrichtlijn water.

In stroomgebiedbeheerplannen geven lidstaten aan hoe ze waterkwaliteit willen verbeteren. Voor zakelijke gebruikers is van belang dat met de omzetting van Europese regels in Nederlandse wetten en regels een bijdrage wordt geleverd aan een gelijk Europees speelveld. Dat betekent: geen nationale koppen op Europese wet- en regelgeving, een consequent gebruik van Europese definities en meetmethodes en stoffenlijsten die op Europese schaal worden ingevoerd. Waar mogelijk moet de implementatie van Europese regels juist worden benut om de concurrentiekracht van Nederlandse bedrijven te versterken. Van belang bij de formulering van waterbeleid is dat Nederland als benedenstrooms gelegen land meer last heeft van watervervuiling dan landen die bovenstrooms liggen. Dit houdt in dat specifieke nationale maatregelen slechts een beperkt effect hebben en onderstreept het belang van internationale afspraken op stroomgebied niveau.

Inzet VEMW:

- *Aanvullende maatregelen zijn nodig om de verzilting van het oppervlaktewater in West-Nederland tegen te gaan.*
- *De bescherming van industriële grondwaterwinningen voor menselijke consumptie moet worden verbeterd. Op Rijksniveau dienen de belangen van bedrijven die grondwater onttrekken te worden verankerd in de Structuurvisie Ondergrond. Op regionaal niveau dienen provincies in overleg met de zakelijke gebruikers een adequate en uniforme aanpak te ontwikkelen ter bescherming van de grondwaterkwaliteit.*
- *Stroomgebiedbeheerplannen moeten haalbare en betaalbare maatregelen omvatten die de concurrentiekracht van bedrijven versterken.*
- *De omzetting van Europese waterwetten en –regels moet een bijdrage leveren aan een gelijk Europees speelveld en aan de versterking van de concurrentiekracht van Nederlandse bedrijven.*

Tot slot

De huidige organisatie van het watersysteem is niet optimaal. Zakelijke watergebruikers ervaren veelvuldig problemen als gevolg van

het grote aantal overheidsorganisaties dat met water bezig is. De gebrekkige samenwerking tussen verschillende bevoegde gezagen (zoals Rijkswaterstaat en de waterschappen) leidt tot inefficiënte vergunningsprocessen. De 'stroomgebiedbenadering' (Kaderrichtlijn water) moet centraal staan in de organisatie van het watersysteem. Dit houdt in dat waterschappen moeten opschalen, bij voorkeur tot vier stroomgebiedautoriteiten voor Maas, Rijn Schelde en Eems. Deze autoriteiten vormen een duidelijk aanspreekpunt voor bedrijven. De implementatie van de Europese stroomgebiedbenadering in het Nederlandse watersysteembeheer kan leiden tot een vereenvoudiging van het waterbeheer.

Inzet VEMW:

- *Vereenvoudig het beheer van het watersysteem met vier stroomgebiedautoriteiten*

5. Aanbod zakelijke watergebruikers: duurzaam watergebruik

In het voorgaande is vanuit een aantal maatschappelijke en politieke ontwikkelingen aangegeven met welke bedreigingen zakelijke watergebruikers hebben te maken als zij met water willen ondernemen. Vervolgens is geschetst wat nodig is om te komen tot een verbetering van het klimaat waarin zakelijke gebruikers met water ondernemen. Nodig zijn: voldoende water, beheersing van waterkosten en een waterkwaliteit die is afgestemd op de specifieke eisen van de gebruiker. Als daaraan is voldaan zijn de randvoorwaarden gecreëerd waarbinnen zakelijke watergebruikers optimaal en duurzaam met water kunnen ondernemen.

Zakelijke watergebruikers werken reeds hard aan de verduurzaming van hun watergebruik. Zij zien het als hun verantwoordelijkheid om water zo efficiënt mogelijk te gebruiken. Een duurzame omgang met water gericht op vermindering van watergerelateerde risico's staat daarbij centraal. Bedrijven hebben geïnvesteerd in het sluiten van waterkringlopen en in hergebruik van water. Daardoor is de inname van zoetwater verminderd, evenals de emissie van stoffen naar water én het energieverbruik. Er zijn forse stappen gezet. Het industriële gebruik van grondwater is in de afgelopen decennia met meer dan 40% afgenomen. Het zakelijke gebruik van leidingwater is volgens het CBS sinds 1990 met ruim 3% per jaar gedaald.

Zakelijke watergebruikers gaan voort op de ingeslagen duurzame weg en maken daarbij gebruik van innovatieve methoden en technieken. Er ontstaan steeds betere mogelijkheden om water te hergebruiken en daarmee de waterefficiëntie te verbeteren. Door nuttig hergebruik van componenten in afvalwater (zoals nutriënten) zal een bijdrage worden geleverd aan het toenemende tekort aan grondstoffen zoals fosfaten. VEMW ziet voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd in het bevorderen en stimuleren van duurzaam watergebruik bij haar achterban.

Essentieel is een overheid die de verduurzaming van het watergebruik stimuleert en faciliteert; niet door nieuwe inefficiënte waterheffingen in te voeren maar door bestaande heffingen af te schaffen (verontreinigingsheffing) ofwel op een duurzame en doelmatige leest te schoeien (zuiveringsheffing). Bovendien kan de overheid het vestigingsklimaat voor de industrie verbeteren door een consistent en voorspelbaar beleid te voeren.

6. Wateragenda

Op basis van de hierboven genoemde prioriteiten is in onderstaande tabel de VEMW Wateragenda weergegeven. De tabel bevat acties (agendapunten) waarbij per actie is aangegeven hoe het bijdraagt aan het realiseren van de prioriteiten van de zakelijke watergebruiker. Ook is aangegeven welke rol VEMW inneemt bij het realiseren van deze wateragenda.

Wateragenda VEMW	Voldoende water van de juiste kwaliteit	Scherpe beheersing waterkosten	Waterkwaliteit afstemmen op zakelijke gebruiker
Erkennen vitale functie van water voor industrie in zoetwatervoorziening	Bewaker Voorvechter		Bewaker Voorvechter
Instandhouden en/of uitbreiden toegang tot grond- en koelwater	Bewaker Voorvechter		Bewaker Voorvechter
Efficiëntieverbetering waterketen		Voorvechter	
Verbeteren toezicht watersector		Voorvechter	
Europees level playing field	Bewaker	Bewaker	Bewaker
Voorkomen nieuwe waterheffingen en afschaffen verontreinigingsheffing		Bewaker Voorvechter	
Instellen autoriteit per stroomgebied	Voorvechter	Voorvechter	Voorvechter
Doelmatige en duurzame zuiveringsheffing		Voorvechter	Voorvechter

Werkwijze VEMW

- Wetsvoorstellen en beleidsvoornemens toetsen op gevolgen voor de zakelijke watergebruiker
- Proactieve aanpak ten aanzien van noodzakelijke structurele veranderingen, ondersteund door creëren van public awareness inzake:
  - onnodig hoge waterkosten, zo mogelijk in samenwerking met vertegenwoordigende organisaties van huishoudelijke consumenten;
  - duurzame prestaties van zakelijke watergebruikers op het gebied van waterbesparing.
- Samenwerking met brancheorganisaties, zoals bijvoorbeeld VNO-NCW, waar dat leidt tot een versterking van de lobby in specifieke dossiers
- Participeren in Europese trajecten (beleid en wetgeving) via samenwerking met Europese belangenorganisaties zoals Cefic
- Ondersteunen en informeren vertegenwoordigers van zakelijke watergebruikers in samenwerking met andere belangenorganisaties
- Ondersteunen leden in communicatie over duurzaam en doelmatig watergebruik